

Joanna Rakowska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

DEMOGRAFIA MŚP W LATACH 2005-2009 W WYBRANYCH GMINACH NA PODSTAWIE DANYCH Z EWIDENCJI DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Streszczenie: Uzyskanie rzetelnych statystyk dotyczących sektora małych i średnich przedsiębiorstw, ich poprawna interpretacja, monitorowanie zmian zachodzących w tym sektorze oraz definiowanie ich przyczyn są niezbędne do określenia optymalnych kierunków wsparcia MŚP, opracowania instrumentów pomocowych dla tego sektora oraz ewaluacji ich efektów i efektywności. Artykuł prezentuje wyniki analizy zmian demografii MŚP na podstawie miar zaproponowanych przez autorkę: stopy przyrostu populacji, współczynników rejestracji, wyrejestrowań i przetrwania MŚP oraz udziału kobiet w zakładaniu nowych MŚP w latach 2005-2009 w wybranych 10 gminach województwa mazowieckiego, na podstawie danych pierwotnych z ewidencji działalności gospodarczej oraz danych wtórnych GUS. Uzyskane wyniki badań ilościowych poddano weryfikacji na podstawie wyników badań jakościowych.

Słowa kluczowe: małe i średnie przedsiębiorstwa, demografia MŚP.

1. Wstęp

Istotna rola, jaką wyznacza się w Unii Europejskiej¹ i w Polsce² sektorowi małych i średnich przedsiębiorstw³ w przewyciężaniu negatywnych zjawisk społeczno-ekonomicznych oraz we wspomaganiu rozwoju gospodarki, powoduje, że coraz

---

¹ *Think Small First*, A 'Small Business Act' for Europe, Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels 25.6.2008, COM(2008) 394 final, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:EN:PDF>, 11.03.2011; *Small and medium-sized enterprises – Key for delivering more growth and jobs. A mid-term review of Modern SME policy*, Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels 4.10.2007.

² *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, miasta, obszary wiejskie. Projekt*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009.

³ Pojęcie MŚP w niniejszym opracowaniu stosowane jest zgodnie z definicją unijną, która do kategorii mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) zalicza przedsiębiorstwa, które zatrudniają mniej niż 250 pracowników, które są przedsiębiorstwami niezależnymi od innych firm oraz ich roczny obrót nie przekracza 50 mln euro i/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 43 mln euro, *Extract of Article 2 of the Annex of Recommendation 2003/361/EC Commission Recommendation 2003/361/EC*

ważniejsze staje się uzyskanie rzetelnych statystyk dotyczących MŚP, ich poprawna interpretacja, monitorowanie zmian zachodzących w tym sektorze oraz definiowanie ich przyczyn. Jest to niezbędne do określenia optymalnych kierunków wsparcia MŚP, opracowania instrumentów pomocowych dla tego sektora oraz ewaluacji ich efektów i efektywności na poziomie unijnym, krajowym oraz – co szczególnie istotne – z punktu widzenia zasady subsydiarności – na poziomie lokalnym⁴.

Jednym z ważnych aspektów badań nad sektorem MŚP jest kwestia powstawania, zamierania oraz wynikającego stąd stanu liczebnego działających MŚP, w ujęciu przestrzennym i czasowym. Jedną z propozycji metody takich badań została zawarta we wspólnym opracowaniu Eurostatu i OECD pt. *Manual on Business Demography Statistics*⁵, jednakże specyfika polskiego ustawodawstwa dotyczącego rejestracji i wyrejestrowań firm⁶, dyscyplina administracyjna przedsiębiorców oraz wynikająca stąd statystyka MŚP i forma jej udostępniania powodują, iż zastosowane tam rozwiązania metodologiczne nie mogą być w pełni wykorzystane do badań w Polsce. Powoduje to konieczność wskazania nowych rozwiązań metodologicznych, co stanowi cel główny niniejszego artykułu.

Niniejsze opracowanie prezentuje zmiany demografii MŚP w Polsce w wybranych gminach w latach 2005-2009, zdefiniowane z wykorzystaniem metody zaproponowanej przez autorkę, zweryfikowanej na podstawie kryterium dostępności, rodzaju i jakości⁷ danych. Dane statystyczne uzyskane z ewidencji działalności gospodarczej oraz wyniki badań ilościowych zostały uzupełnione wyjaśnieniami przyczyn zaistniałych zmian, uzyskanych w drodze badań jakościowych przeprowadzonych z przedstawicielami władz badanych gmin.

2. Źródła danych, dobór próby badawczej i metoda badania

Prezentowane badanie zostało przeprowadzone na podstawie danych pierwotnych pozyskanych na podstawie analiz wpisów do ewidencji działalności gospodarczej w wybranych gminach dla lat 2005-2009. Badania terenowe przeprowadzono w dwóch etapach: w pierwszym i ostatnim kwartale 2010 r.

---

of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises (Text with EEA relevance), Official Journal L 124 z dnia 20 maja 2003, s. 36-41.

⁴Zgodnie z zasadami nowej polityki wobec MŚP, która ma być oparta na „szczerym politycznym partnerstwie pomiędzy Unią Europejską a krajami członkowskimi, z poszanowaniem zasad subsydiarności i proporcjonalności”, *Think Small...*

⁵*Eurostat-OECD Manual on Business Demography Statistics*, OECD, EUROSTAT, European Commission, Brussels 2007.

⁶Zasady rejestracji, zawieszania oraz likwidacji działalności gospodarczej określa Ustawa z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, DzU 2004 nr 173, poz. 1807 z póź. zm. Przepisy szczegółowe oraz zmiany w zasadach rejestracji mogą również wynikać z ustaw resortowych i branżowych.

⁷Określenie „jakość danych” w niniejszym opracowaniu występuje w kontekście adekwatności danych statystycznych do rzeczywistych zmian w sektorze MŚP.

Źródła danych. Dobór źródła danych wynika z tego, iż dostępne statystyki dotyczące działalności gospodarczej osób fizycznych w Polsce zawarte są w dwóch krajowych rejestrach, w ewidencji działalności gospodarczej⁸ w urzędach gmin oraz w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej REGON⁹. Przy tym w obu przypadkach różne są forma, sposób udostępniania oraz dostępne kategorie danych. Dane z rejestru REGON udostępniane w Banku Danych Lokalnych GUS drogą elektroniczną dają możliwość uzyskania wyłącznie ogólnych i zagregowanych kategorii danych, bez możliwości badania relacji pomiędzy poszczególnymi cechami badawczymi¹⁰. Natomiast ewidencja działalności gospodarczej zawiera dane dotyczące każdego przedsiębiorstwa zarejestrowanego przez osoby fizyczne zamieszkałe na terenie danej gminy, tj. imię i nazwisko przedsiębiorcy, miejsce zamieszkania, miejsce prowadzenia działalności gospodarczej, datę rejestracji, datę rozpoczęcia działalności gospodarczej, ewentualne daty zawieszenia i/lub ponownego wszczęcia działalności gospodarczej (od 2008 r.), rodzaj działalności gospodarczej według PKD, datę zamknięcia/wyrejestrowania firmy. Daje to możliwość zbadania relacji pomiędzy poszczególnymi wymienionymi cechami badawczymi. Jednocześnie poprzez badania jakościowe (wywiady z przedstawicielami władz gmin i/lub urzędnikami prowadzącymi ewidencję) może być uzupełnione o informacje dotyczące przyczyn zmian statystycznych w określonym czasie i na danym obszarze. Jednak ze względu na formę prowadzenia ewidencji działalności gospodarczej, najczęściej jako ksiąg rejestrowych¹¹, uzyskanie danych pierwotnych z tego źródła jest czasochłonne i kosztowne, ponieważ wiąże się z koniecznością przeprowadzenia spisu danych na miejscu, w urzędzie gminy. Stąd badania oparte na tym źródle danych mogą dotyczyć jedynie ograniczonej liczby wybranych podmiotów.

Dobór próby badawczej. Badania objęły łącznie 56 gmin wiejskich i miejskich o zróżnicowanym charakterze i funkcjach. Na potrzeby niniejszego artykułu wybrano z podstawowej grupy badawczej 10 jednostek w województwie mazowieckim (tab. 1), które mają cechy zarówno gmin o relatywnie wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, położonych w bezpośrednim sąsiedztwie Warszawy,

---

⁸ Jest prowadzona przez gminy od 1989 r., jako zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej. Jest jawna i dane osobowe w niej zawarte nie podlegają przepisom Ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, DzU 2002 nr 101, poz. 926 i nr 153, poz. 1271.

⁹ został utworzony na podstawie art. 41 ust. 1 pkt 1 Ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej, DzU 1995 nr 88, poz. 439 z późn. zm.

¹⁰ Zob. Bank Danych Lokalnych GUS, http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks.

¹¹ W nielicznych badanych gminach ewidencja działalności gospodarczej była prowadzona w formie elektronicznej, co paradoksalnie utrudniało pozyskanie danych, ponieważ wymagało albo udostępnienia komputera, na którym przechowywano dane, a jest to jednocześnie miejsce pracy urzędnika gminy oraz miejsce przechowywania innych dokumentów (ergo odmowa udostępnienia danych), albo współpracy z urzędnikiem gminy, co ze względu na czasochłonność procesu pozyskania danych także prowadziło często do odmowy udostępnienia danych.

jak i gmin o położeniu i charakterze peryferyjnym¹². Istotnym kryterium doboru gmin do próby badawczej był także wskaźnik natężenia rejestracji nowo powstałych firm¹³. Zastosowanie powyższych kryteriów doboru pozwoliło na włączenie do grupy badanych gmin jednostek, które charakteryzują główne typy gmin wyodrębnione w wyżej wymienionych badaniach.

Dane prezentują statystyki działalności gospodarczej osób fizycznych w badanych gminach, stan na dzień 31 grudnia każdego roku w badanym przedziale czasowym. Większość kategorii danych zamyka się w przedziale lat 2005-2009, czyli od pierwszego pełnego roku członkostwa Polski w UE, a tym samym możliwości korzystania przez przedsiębiorców nie tylko z krajowych, ale także z unijnych środków pomocowych dla MŚP, do 2009 r., czyli ostatniego w momencie prowadzenia badań zakończonego (pełnego) roku kalendarzowego. Jedynie kategoria wyrejestrowań nowo powstałych firm w pierwszym roku działalności dotyczy lat 2005-2008 oraz kategoria wyrejestrowań w drugim roku działalności lat 2005-2007, ponieważ w momencie prowadzenia badań w 2010 r. nie zostało jeszcze spełnione kryterium czasu trwania działalności, tj. 1 rok dla firm powstałych w 2009 r. i dwa lata dla firm powstałych w 2008 r.

Uzyskane kategorie danych dla każdego roku w badanym przedziale czasowym to:

- 1) liczba działających (zarejestrowanych) przedsiębiorstw ogółem,
- 2) liczba nowo zarejestrowanych firm,
- 3) liczba firm założonych przez kobiety oraz liczba firm założonych przez mężczyzn.

Kategorie danych dla krótszych przedziałów czasowych:

- 4) liczba firm powstałych w danym roku i wyrejestrowanych: w tym samym roku i w rok po założeniu łącznie (2005-2008); dwa lata po założeniu (2005-2007),

- 5) liczba firm wyrejestrowanych w danym roku ogółem (tylko dla 2009 r., źródło: Bank Danych Lokalnych GUS)¹⁴.

---

¹²J. Rakowska, *Klasyfikacja gmin w Polsce według poziomu rozwoju w latach 2004 i 2008*, [w:] *Fundusze europejskie w gminach: rozwój lokalny, wykorzystanie środków UE, rekomendacje dla samorządów*, red. M. Stawicki, Warszawa 2009, s. 56-75.

¹³J. Rakowska, *Zmiany natężenia rejestracji oraz wyrejestrowań nowo powstałych MŚP w latach 2004-2009 w wybranych gminach wiejskich*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2010, T. XII, Z. 5, s. 187-192.

¹⁴Nie pozyskano tej kategorii danych z ewidencji działalności gospodarczej, ponieważ wiązało się to z koniecznością uzyskania dostępu także do archiwalnych ksiąg rejestrowych i analizy wpisów od 1989 r., co w przeważającej części badanych gmin było niemożliwe z przyczyn technicznych i organizacyjnych, stąd w badaniu wykorzystano dane z banku Danych Lokalnych GUS, przy czym kategoria ta została udostępniona wyłącznie dla 2009 r.

Metoda badań. Badanie jakościowe oparte było na pozyskaniu informacji w drodze swobodnego wywiadu bezpośredniego przeprowadzonego z władzami gmin i/lub z urzędnikami prowadzącymi ewidencję działalności gospodarczej.

Badanie ilościowe składało się z etapu pozyskania danych statystycznych z ewidencji oraz ich analizy. Pozyskane kategorie danych wykorzystano do obliczenia:

a) stopy przyrostu populacji firm (S_p) w danym roku (tylko dla 2009 r., z powodu braku danych dla lat 2005-2008):

$$S_p = [(L_z - L_w)/L_f] \times 100\%,$$

gdzie:

- L_z – liczba firm ogółem zarejestrowanych w danym roku,
- L_w – liczba firm ogółem wyrejestrowanych w danym roku,
- L_f – liczba firm ogółem działających w danym roku;

b) współczynnika rejestracji (urodzeń) (W_r) w danym roku:

$$W_r = (L_z/L_f) \times 100\%,$$

gdzie:

L_z oraz L_f jak wyżej;

c) struktury firm nowo powstałych według kryterium płci właściciela;
 d) współczynnika wyrejestrowań (umieralności) (W_u) firm powstałych w danym roku:

$$W_u = [(L_z - L_{zw})/L_{zf}] \times 100\%,$$

gdzie:

- L_z – liczba firm zarejestrowanych w danym roku ogółem,
- L_{zf} – liczba firm powstałych i nadal funkcjonujących w danym roku;
- e) współczynnika przetrwania firm powstałych w danym roku W_p :

$$W_p = [(L_z - L_{rw})/L_z] \times 100\%,$$

gdzie:

- L_z – liczba firm zarejestrowanych w danym roku,
- L_{rw} – liczba firm zarejestrowanych i wyrejestrowanych w danym roku.

3. Wyniki

Uzyskane wyniki obejmują informacje uzyskanych w drodze wywiadów z przedstawicielami władz gmin i z urzędnikami prowadzącymi ewidencję działalności gospodarczej (badania jakościowe) oraz z wyników analiz statystycznych (badania ilościowe).

Na podstawie charakterystyki nowo powstających firm oraz rynku pracy w badanych gminach (wywiady z przedstawicielami władz gmin) stwierdzono, że badane firmy to jednostki należące do sektora MŚP, gdyż nie osiągają poziomu zatrudnienia wskazanego w definicji UE dla przedsiębiorstw dużych. Co więcej, w przeważającej mierze reprezentują typ mikroprzedsiębiorstw, tj. firm o stanie zatrudnienia poniżej 9 osób¹⁵. Firmy zatrudniające pomiędzy 10 a 20 osób stanowią w większości badanych gmin wiejskich wyjątki i są postrzegane jako istotny dla lokalnego rynku pracy pracodawca.

Stopa przyrostu populacji firm ilustruje procentową zmianę, jaką spowodowały rejestracje i wyrejestrowania w danym roku w danej jednostce administracyjnej w stosunku do ogólnej liczby firm działających na danym terenie. Z powodu braku danych dla lat 2005-2008 w prezentowanym badaniu było możliwe jedynie przeanalizowanie zmian w ujęciu przestrzennym dla 2009 r. (tab. 1).

Zaledwie trzy (Repki, Trojanów i Długosiodło) spośród badanych gmin odnotowały dodatni przyrost populacji firm, jednak były to wartości niskie od 1% do 7%. Pozostałe 7 jednostek to gminy, w których populacja firm w 2009 r. zmalała o wartość od 2% (Węgrów) do 18% (Długosiodło).

Tabela 1. Charakterystyka badanych gmin oraz stopa przyrostu populacji firm (S_p) w 2009 r.

Wyszczególnienie	Charakterystyka gmin			Stopa przyrostu populacji firm w 2009 r. (%)	
	rodzaj	W_{nd}	S_{WPR}		
Gołymin Ośrodek	wiejska	9	14	(-)	12
Repki	wiejska	5	17	(+)	7
Sterdyń	wiejska	6	18	(-)	11
Węgrów	miejska	10	32	(-)	2
Długosiodło	wiejska	9	14	(-)	18
Trojanów	wiejska	5	10	(+)	1
Koźbiel	wiejska	6	18	(-)	16
Wiązowna	wiejska	14	22	(-)	7
Jaktorów	wiejska	10	16	(-)	8
Żabia Wola	wiejska	14	16	(+)	5

W_{nd} – średnioroczny wskaźnik natężenia nowo powstałej działalności gospodarczej: średnia liczba nowych MŚP na 1000 osób w wieku produkcyjnym w latach 2005-2009 (według metodologii Rakowskiej, *Zmiany natężenia...*); S_{WPR} – syntetyczny wskaźnik poziomu rozwoju gmin (według metodologii Rakowskiej, *Klasyfikacja gmin...*); (-) – spadek o $n\%$; (+) – wzrost o $n\%$.

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki analizy wskazują, że populacja MŚP w przeważającej części (70%) badanych jednostek uległa w 2009 r. zmniejszeniu. Dotyczy to zarówno gmin o re-

¹⁵ Stąd w dalszej części niniejszego opracowania będą używane wymiennie określenia „firmy” oraz „MŚP”.

latywnie wyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i gmin o charakterze peryferyjnym, co wskazuje na brak relacji pomiędzy wskazanymi cechami a zmianami populacji MŚP.

Współczynnik rejestracji (urodzeń) nowych firm (W_r) w latach 2005-2009 zamykał się w przedziale od 8% (Jaktorów, 2005 r.) do 20% (Repki 20%, 2005 i 2009 r.). Wartość W_r dla poszczególnych gmin w badanych latach była znacznie zróżnicowana. Stała tendencja wzrostowa wystąpiła jedynie w przypadku gminy Wiązowna (od 10% w 2005 r. do 17% w 2009 r.). W pozostałych przypadkach występowały wahania wartości W_r w badanym przedziale czasowym (tab. 2).

Tabela 2. Współczynniki rejestracji (urodzeń) nowych firm (W_r) w latach 2005-2009

Wyszczególnienie	Współczynniki rejestracji nowych firm w latach (%)				
	2005	2006	2007	2008	2009
Gołymin Ośrodek	14	9	10	10	14
Repki	20	14	15	17	20
Sterdyń	13	11	13	13	11
Węgrów	16	13	11	13	12
Długosiodło	14	15	16	15	15
Trojanów	10	12	15	15	13
Koźbiel	10	13	10	9	12
Wiązowna	12	12	13	17	17
Jaktorów	8	9	12	13	10
Żabia Wola	14	18	17	19	16

Objaśnienia: czcionką półgrubą zaznaczono wartość najniższą występującą w badanej grupie gmin w latach 2005-2009; zacieniowano wartość najwyższą występującą w badanej grupie gmin w latach 2005-2009.

Źródło: opracowanie własne.

Potwierdza to opinię przedstawicieli gmin, iż dostępność krajowych i unijnych instrumentów wsparcia dla sektora MŚP nie spowodowała w badanych jednostkach wyraźnego wzrostu liczby nowych przedsiębiorstw w dłuższym okresie.

Istotnym zagadnieniem z punktu widzenia wsparcia przedsiębiorczości kobiet jest określenie ich udziału w zakładaniu i prowadzeniu własnych firm (tab. 3). Wyniki przeprowadzonej analizy wskazują na duże zróżnicowanie wartości omawianego współczynnika: od zaledwie 12% (Gołymin Ośrodek, 2008 r.) i 13% (Sterdyń, 2008 r.) aż do 45% (Żabia Wola, 2007 r.) i 46% (Jaktorów, 2005 r.). W ostatnim roku badanego przedziału udział firm zarejestrowanych przez kobiety zamknął się w przedziale od 17 do 40% nowo powstałych jednostek gospodarczych. W grupie badanych gmin nie występują żadne stałe tendencje wzrostowe lub spadkowe udziału kobiet w zakładaniu nowych firm – są to wartości zróżnicowane, ulegające wahaniom w poszczególnych latach. Wyraźne jest natomiast zjawisko większego

udziału kobiet w zakładaniu nowych firm w gminach o stosunkowo wyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, o bardzo korzystnym położeniu względem Warszawy oraz o najwyższych w badanej grupie wskaźnikach natężenia nowo rejestrowanej działalności gospodarczej (Wiązowna, Jaktorów, Żabia Wola).

Tabela 3. Struktura nowo powstałych firm wg kryterium płci właściciela, w latach 2005-2009

Wyszczególnienie	Odsetek firm założonych przez:									
	kobiety					mężczyzn				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Gołymin Ośrodek	23	43	31	12	40	77	57	69	88	60
Repki	16	28	20	20	26	84	72	80	80	74
Sterdyń	36	42	36	13	17	64	58	64	87	83
Węgrów	36	37	43	38	38	64	63	57	62	62
Długosiodło	42	39	31	27	33	58	61	69	73	67
Trojanów	41	35	26	28	23	59	65	74	72	77
Kołbiel	38	27	32	38	38	62	73	68	62	62
Wiązowna	41	24	36	32	39	59	76	64	68	61
Jaktorów	46	44	40	37	32	54	56	60	63	68
Żabia Wola	37	38	45	40	32	63	62	55	60	68

Objaśnienia: czcionką półgrubą zaznaczono wartość najniższą występującą w badanej grupie gmin w latach 2005-2009; zacięciem wartość najwyższą występującą w badanej grupie gmin w latach 2005-2009.

Źródło: opracowanie własne.

Współczynnik umieralności (wyrejestrowań) nowo powstałych firm w roku ich powstania i w pierwszym roku działalności łącznie był bardzo zróżnicowany dla poszczególnych jednostek w badanej grupie gmin i zamykał się w przedziale od 6 i 8% (odpowiednio Repki, 2006 r. i Żabia Wola, 2009 r.) do 44 % (Gołymin Ośrodek, 2009 r.). Stosunkowo niższe wartości współczynnika wyrejestrowań wystąpiły w drugim roku prowadzenia działalności przez nowo powstałe firmy: od 3 i 4% (odpowiednio Jaktorów, 2005 r., Wiązowna, 2006 r. oraz Żabia Wola, 2005 i 2007 r.) do 36% (Gołymin Ośrodek, 2006 r.).

Wyniki analizy wpisów do ewidencji działalności gospodarczej wskazują, iż decyzje o wyrejestrowaniu firmy w roku jej założenia wiążą się dosyć często z sezonowością prowadzonej działalności gospodarczej (np. prace budowlano-remontowe czy prace szkółkarskie) i znacznym spadkiem popytu na dane usługi w okresie zimowym, co powoduje, iż przedsiębiorcy wyrejestrowują takie firmy i następnie rejestrują je w nowym sezonie. Sekwencje rejestracji-wyrejestrowań były w niektórych gminach szczególnie widoczne przed 2008 r., czyli przed wprowadzaniem nowych zasad rejestracji i wyrejestrowań, w tym możliwości formalnego zawieszenia dzia-

łałości gospodarczej. Jednak w wielu gminach przedsiębiorcy nadal nie korzystają z tej możliwości (brak zawiesznień w ewidencji).

Jako kolejną przyczynę wyrejestrowań w pierwszych dwóch latach działalności firmy wskazywano stosunkowo łatwą w okresie programowania 2004-2006 (2009) możliwość uzyskania dofinansowania na założenie działalności gospodarczej przez osoby bezrobotne. Wiele takich firm nie przetrwało na rynku dłużej niż rok lub 2 lata. Natomiast kryteria przyznawania tego typu wsparcia w obecnym okresie programowania 2007-2013 (2014) zostały zaostrzone i nie powodują rejestracji krótkotrwałej działalności gospodarczej.

Wyrejestrowaniu w krótkim czasie po założeniu ulegają także firmy, które założono z powodów określonych jako „nietypowe”¹⁶.

Tabela 4. Współczynnik umieralności nowo powstałych MŚP w roku rejestracji i w pierwszym roku działalności łącznie (r_1) oraz w drugim roku działalności (r_2)

Wyszczególnienie	Odsetek firm nowo powstałych i wyrejestrowanych w:									
	roku rejestracji i w 1. roku działalności łącznie (r_1)					w 2. roku działalności (r_2)				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Gołymin Ośrodek	18	29	25	44	–	18	36	13	–	–
Repki	40	6	20	16	–	12	17	5	–	–
Sterdyń	32	16	41	22	–	14	21	18	–	–
Węgrów	34	23	17	20	–	7	18	14	–	–
Długosiodło	25	40	27	15	–	6	12	16	–	–
Trojanów	18	31	21	17	–	14	8	15	–	–
Kołbiel	38	14	24	11	–	12	14	11	–	–
Wiązowna	24	15	16	14	–	11	4	6	–	–
Jaktorów	19	23	15	18	–	3	7	9	–	–
Żabia Wola	15	13	13	8	–	4	5	4	–	–

Objaśnienia: – brak danych, w momencie prowadzenia badań w 2010 r. nie zostało jeszcze spełnione kryterium czasu trwania działalności firm zarejestrowanych w latach 2007-2009; czcionką półgrubą zaznaczono wartość najniższą występującą w badanej grupie gmin w latach 2005-2009; zacięciem czcionki zaznaczono wartość najwyższą występującą w badanej grupie gmin w latach 2005-2009.

Źródło: opracowanie własne.

Na statystyki umieralności/wyrejestrowania nowo powstałych MŚP w latach 2005-2008 duży wpływ miała dyscyplina administracyjna przedsiębiorców. W opinii urzędników prowadzących ewidencję działalności gospodarczej w gminach wiele firm, które przestały działać przed 2008 r. i wyrejestrowały się w Urzędzie

¹⁶ J. Zając, *Unypical forms of non-agricultural entrepreneurship in rural areas during economic transition (based on a survey carried out in rural communes in Mazovian voivodship)*, „Electronic Journal of Polish Agricultural Universities” 2006, <http://www.ejpau.media.pl/volume9/issue1/art-30.html>.

Skarbowym i ZUS nadal pozostaje „zarejestrowanych” w ewidencji. Dzieje się tak, ponieważ przed 2008 r. całą procedurę rejestracji i wyrejestrowań realizowali sami przedsiębiorcy w odpowiednich urzędach. Stąd powszechnie spotykanym zjawiskiem było wyrejestrowanie firm w instytucjach pobierających opłaty od prowadzonej działalności gospodarczej (Urząd Skarbowy, ZUS) i posiadających instrumenty administracyjne (np. kary pieniężne), które mogły być stosowane w przypadku niedopełnienia formalności wynikających z *Ustawy o swobodzie działalności gospodarczej*. Urzędy gmin nie dysponują takimi środkami, dlatego w niektórych gminach ewidencję określano mianem „rejestr martwych dusz”. Z tego powodu interpretacja danych dla lat 2005-2008 powinna brzmieć „ $n\%$ firm powstałych w roku x zostało wyrejestrowanych, co oznacza, że nie mniej niż $n\%$ firm zakończyło swoją działalność”. Zmiany wprowadzone w 2008r. znacznie poprawiły jakość danych statystycznych dotyczących nowych rejestracji i wyrejestrowań firm, natomiast nie podjęto środków wpływających na jakość (aktualizację) danych wygenerowanych wcześniej.

Tabela 5. Współczynnik przetrwania nowopowstałych MŚP w pierwszym (r_1) oraz w drugim roku działalności (r_2) w latach 2005-2008

Wyszczególnienie	Odsetek firm nadal działających w									
	pierwszym roku działalności (r_1) powstałych w:					w drugim roku działalności (r_2) powstałych w:				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Gołymin Ośrodek	82	71	75	56	–	64	36	63	–	–
Repki	60	94	80	84	–	48	78	75	–	–
Sterdyń	68	84	59	78	–	55	63	41	–	–
Węgrów	66	77	83	80	–	58	59	68	–	–
Długosiodło	75	60	73	85	–	70	47	58	–	–
Trojanów	82	69	79	83	–	68	62	65	–	–
Kołbiel	62	86	76	89	–	50	73	65	–	–
Wiązowna	76	85	84	86	–	64	81	77	–	–
Jaktorów	81	77	85	82	–	78	70	76	–	–
Żabia Wola	85	87	87	92	–	81	82	83	–	–

Objaśnienia: – brak danych, w momencie prowadzenia badań w 2010 r. nie zostało jeszcze spełnione kryterium czasu trwania działalności firm zarejestrowanych w latach 2007-2009; czcionką półgrubą zaznaczono wartość najniższą występującą w badanej grupie gmin w latach 2005-2009; zacięciem czcionki zaznaczono wartość najwyższą występującą w badanej grupie gmin w latach 2005-2009.

Źródło: opracowanie własne.

Występowanie powyższych zjawisk w badanym okresie w różnych połączeniach i z różnym natężeniem w poszczególnych gminach prowadzi do wniosku, iż optymalne pod względem dostępnych kategorii dane z ewidencji, dotyczące działalności gospodarczej osób fizycznych, mają raczej charakter indykatorywny niż w pełni odzwierciedlający zmiany zachodzące w sektorze MŚP.

Współczynnik przetrwania nowo powstałych przedsiębiorstw jest miarą odwrotną do współczynnika umieralności, jednak jego opracowanie wymaga wykorzystania tych samych kategorii danych. Tym samym wynik analizy pozostaje pod wpływem tych samych zjawisk i czynników, które zdefiniowano powyżej dla współczynnika wyrejestrowań.

Współczynnik przetrwania firm w pierwszym roku działalności zamyka się w przedziale od 56% (Gołymin Ośrodek, 2008 r.) do 94% (Repki, 2006 r.). Natomiast współczynnik przetrwania firm w drugim roku działalności przyjmuje wartości od zaledwie 36% (Gołymin Ośrodek, 2006 r.) do 83% (Żabia Wola, 2007 r.).

Obie rozpatrywane kategorie cechują duże zróżnicowanie i tendencja do wahań w badanych latach (tab. 5), choć stosunkowo mniejsze wahania i jednocześnie najwyższe wartości współczynników przetrwania nowo powstałych MŚP zostały odnotowane w gminach Wiązowna, Jaktorów i Żabia Wola.

4. Podsumowanie

Ze względu na formę udostępnianych danych pogłębione badania dotyczące demografii MŚP prowadzonych przez osoby fizyczne, obejmujące analizę stopy przyrostu populacji firm, współczynnika rejestracji nowych podmiotów, struktury nowo powstałych firm według kryterium płci właściciela, współczynnika wyrejestrowań (umieralności) oraz współczynnika przeżycia nowo powstałych firm dla lat 2005-2009 mogą być realizowane wyłącznie na podstawie danych pierwotnych z ewidencji działalności gospodarczej. Natomiast forma udostępniania danych pierwotnych z tego źródła powoduje konieczność ograniczenia próby badawczej. Ze względu na koszt i czasochłonność procedury pozyskania danych praktycznie niemożliwe jest wykorzystanie tego źródła dla dużych prób badawczych.

Weryfikacja wniosków wynikających z badań ilościowych, na podstawie informacji uzyskanych od władz gmin i/lub urzędników prowadzących ewidencję, dała możliwość skategoryzowania firm nowo powstałych w latach 2005-2009 jako MŚP oraz identyfikacji pozaekonomicznych czynników wpływających na zmiany demografii MŚP, w tym czynników związanych z jakością (aktualnością i adekwatnością) pozyskanych danych.

Wyniki przeprowadzonych analiz wskazują na zmniejszanie się populacji MŚP w 70% badanych gmin w 2009 r. Współczynnik rejestracji nowych firm oraz współczynnik wyrejestrowań po pierwszym roku i dwóch latach działalności przybierały w badanej grupie gmin wartości znacznie zróżnicowane w ujęciu rok do roku czy w ujęciu przestrzennym. Nie wystąpiły tu tendencje wzrostowe czy spadkowe, nie odnotowano również relacji pomiędzy rodzajem i funkcjami gmin a wartościami omawianych współczynników. Jedyną cechą wyróżniającą gminy o stosunkowo wyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, o bardzo korzystnym położeniu względem Warszawy oraz o najwyższych w badanej grupie wskaźnikach natężenia nowo rejestrowanej działalności gospodarczej (Wiązowna, Jaktorów, Żabia

Wola) jest najwyższy w badanej grupie udział kobiet w strukturze nowo powstałych firm według płci właściciela oraz najwyższe w badanej grupie współczynniki przeżywalności firm w pierwszym i drugim roku działalności.

Jednak ze względu na jakość danych, omawiane wyniki badań dla lat 2005-2008 – pomimo zachowania poprawności metodologicznej – należy traktować raczej jako wartości indykatywne niż w pełni odzwierciedlające zmiany demografii MŚP.

Na zmiany wartości omawianych miar demografii MŚP miały wpływ nie tylko czynniki ekonomiczne czy subiektywne decyzje przedsiębiorców, ale także kwestie regulacji zasad rejestracji i wyrejestrowań firm, więc efektywne wykorzystanie tychże statystyk oraz zaproponowanej metodologii badań demografii MŚP jako instrumentów wspomagających budowanie strategii i polityki wobec sektora MŚP wymaga eliminacji wpływu czynników statystyczno-regulacyjnych wypaczających obraz rzeczywistych zmian w badanym zakresie. Proces ten został zapoczątkowany przez zmiany regulacji wprowadzone w 2008 r.

Literatura

- Eurostat-OECD Manual on Business Demography Statistics*, OECD, EUROSTAT, European Commission, Brussels 2007.
- Extract of Article 2 of the Annex of Recommendation 2003/361/EC Commission Recommendation 2003/361/EC of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises (Text with EEA relevance)*, Official Journal L 124 z dnia 20 maja 2003, s. 36-41.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie. Projekt*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009.
- Rakowska J., *Klasyfikacja gmin w Polsce według poziomu rozwoju w latach 2004 i 2008*, [w:] *Fundusze europejskie w gminach: rozwój lokalny, wykorzystanie środków UE, rekomendacje dla samorządów*, red. M. Stawicki, Warszawa 2009, s. 56-75.
- Rakowska J., *Zmiany natężenia rejestracji oraz wyrejestrowań nowo powstałych MŚP w latach 2004-2009 w wybranych gminach wiejskich*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2010, T. XII, Z. 5, s. 187-192.
- Small and medium-sized enterprises – Key for delivering more growth and jobs. A mid-term review of Modern SME policy*, Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels 4.10.2007.
- Think Small First, A ‘Small Business Act’ for Europe*, Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels 25.6.2008, COM(2008) 394 final, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:EN:PDF>, 11.03.2011.
- Ustawa z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, DzU 2004 nr 173, poz. 1807 z późn. zm.
- Ustawa z 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej, DzU 1995 nr 88, poz. 439 z późn. zm.
- Ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, DzU 2002 nr 101, poz. 926 i nr 153, poz. 1271.

Zajac J., *Untypical forms of non-agricultural entrepreneurship in rural areas during economic transition (based on a survey carried out in rural communes in Mazovian voivodship)*, „Electronic Journal of Polish Agricultural Universities” 2006, <http://www.ejpau.media.pl/volume9/issue1/art-30.html>.

SME DEMOGRAPHY IN 2005-2009 IN SELECTED COMMUNES, BASED ON DATA FROM REGISTERS OF ECONOMIC ACTIVITY

Summary: Obtaining reliable statistics on Small and Medium-sized Enterprises, their correct interpretation, monitoring changes taking place in this sector and identifying reasons is necessary to define optimal ways to support SMEs, to elaborate effective assistance instruments and to evaluate their effects and effectiveness. The paper presents the results of analysis of changes of SME demography rates, proposed by the author: population change rate, birth, death and survival rates as well as the share of SMEs started up by women in 10 selected communes of Mazowieckie voivodeship. The analysis was based on data from commune registers of economic activity and data from the Local Data Bank, Central Statistical Office of Poland. Findings of quantitative studies were verified according to findings of qualitative studies.